

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Grāmatu izdošana ceļā uz pārmaiņām” (pašiniciatīvas atzinums)

(2012/C 191/04)

Ziņotāja: **ATTARD kdze**

Līdzziņotāja: **VAN LAERE kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2011. gada 14. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Grāmatu izdošana ceļā uz pārmaiņām”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2012. gada 12. aprīlī. Ziņotāja — *Attard kdze* un līdzziņotāja — *Van Laere kdze*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 480. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 25. un 26. aprīlī (25. aprīļa sēdē), ar 156 balsīm par, 2 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Grāmatu izdošanas nozarē ir uzsākts modernizācijas process, kas digitālajā laikmetā līdzī nes svarīgas pārmaiņas.

1.2 EESK uzsver, ka ES līmenī steidzami jāveic visaptverošs izvērtējums par grāmatu izdošanas nozares lomu sociālajās, ekonomiskajās, kultūras, zinātnes un mākslas norisēs Eiropā, vienlaikus ņemot vērā citu iesaistīto personu, tostarp grāmatu tirgotāju, rakstnieku, zinātnieku, ilustrētāju, kā arī poligrāfijas un saistīto nozaru, bibliotēku un reproducēšanas tiesību organizāciju un patērētāju tiesības un vajadzības. Grāmatu izdošanas nozare jāietver to nozaru sarakstā, kuras Eiropas Komisija apsver iekļaušanai digitālās Eiropas stratēģijās.

1.3 EESK uzsver, ka svarīgs faktors ir atbilstoši ES tiesību akti un politika, kas ietekmē izdevējdarbības nozari, proti, intelektuālā īpašuma (it sevišķi autortiesību) un tā īstenošanas, nodokļu, informācijas sabiedrības un kultūras politikas jomā.

1.4 EESK atgādina, ka ir jālikvidē diskriminējošais regulējums, kas šobrīd pastāv gan ES līmenī — kur vienu un to pašu kultūras produktu tiešsaistē pieejamās versijas ir apliktas ar nodokļu pamatlikmēm, tādējādi radot nepamatotu izkropļojumu attiecībā uz savstarpēji pielīdzināmu saturu, — gan arī salīdzinājumā ar ASV, kur publikācijas tiešsaistē netiek apliktas ar nodokļiem; tas rada nevienlīdzīgu un negodīgu konkurenci.

1.5 EESK uzskata, ka grafikas dizaina jomā jāsekmē izmaiņas ekonomiskajos un tehnoloģiskajos modeļos, kas šajā jomā izmantoti līdz šim, vairāk orientējoties uz informācijas

pārvaldību un izplatīšanu un neaprobežojoties vienīgi ar pakalpojumu sniedzēja funkciju, kā tas noteikts Eiropas grafikas dizaina programmā.

1.6 EESK atkārtoti: ES līmenī ir jāizveido novērošanas centrs, kas izvērtētu poligrāfijas nozarē pašreiz un nākotnē nepieciešamās prasmes, lai veicinātu nozares darba ņēmēju profesionālo apmācību, mobilitāti un pārkvalificēšanos; tas īstenojams, izmantojot publisko finansējumu, it sevišķi Eiropas Sociālā fonda, Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda līdzekļus, kā arī veicot izpēti Septītās pamatprogrammas un programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros nolūkā saglabāt poligrāfijas nozares konkurētspēju.

1.7 EESK uzsver, ka intelektuālā īpašuma tiesību pārvaldība ir ļoti būtisks faktors Eiropas kultūras, zinātnes un mākslas attīstībā un Eiropas iedzīvotāju dzīves kvalitātes nodrošināšanā, turklāt tas ir arī izšķirošs tehnoloģiskās un komerciālās jaunrades priekšnosacījums.

1.8 Komiteja uzskata, ka digitālie tirgi darbosies lietotāju labā tad, ja patērētājiem tiks nodrošināta droša digitālā vide, tostarp efektīva kontrole pār saviem personas datiem un privāto dzīvi.

1.9 Komiteja uzsver ES sociālos un ekonomiskos pienākumus pārejā uz digitalizācijas laikmetu, lai nodrošinātu, ka digitālās revolūcijas priekšrocības nāk par labu maksimāli lielam skaitam visu vecumu iedzīvotāju visās dalībvalstīs.

1.10 EESK uzsver, ka darba ņēmējiem, tostarp pašnodarbinātām personām un ārštata darbiniekiem, jāgarantē pienācīgi darba apstākļi, īstenojot sociālo dialogu un koplīgumus dalībvalstu un ES līmenī.

1.11 Atvērtu un savstarpēji savietojamu standartu pieņemšana ir būtisks priekšnosacījums, lai paplašinātu konkurenci, kā arī novērstu tirgu norobežošanas un dominējošu pozīciju rašanos.

1.12 EESK uzsver svarīgo nozīmi, kādu stratēģija "Eiropa 2020" ⁽¹⁾ piešķir ciešāk integrēta pakalpojumu vienotā tirgus veicināšanai, kas sekmētu visu grāmatu izdošanas nozares dalībnieku un ieinteresēto personu izaugsmi un radītu jaunas darba vietas.

1.13 EESK vēlas, lai Komisija atbalstītu izdevniecības un poligrāfijas nozares profesionāļu veiktos pasākumus ar mērķi turpināt darbu iekļaujošāka modeļa izveidē un organizēt minēto nozaru darbību saskaņā ar kopējiem, pārredzamiem noteikumiem, kas nodrošinās efektīvāku saikni starp ekonomikas, sociālo, tehnoloģiju un vides dimensijām.

1.14 EESK mudina Komisiju uzsākt stratēģisku dialogu ar Eiropas grāmatu izdošanas nozari, lai vienotos par secinājumiem attiecībā uz stratēģijām, kurās konkrēti tiktu aplūkotas ar iespīestajām grāmatām un elektroniskajām grāmatām saistītās vajadzības digitālajā laikmetā, tādējādi arī stiprinot nozares globālo konkurētspēju. EESK atkārtoti aicina Komisiju izveidot augsta līmeņa grupu, kuras sastāvā būtu izdevniecību, grafikas dizaina nozares un papīra ražošanas nozares pārstāvji un kuras uzdevums būtu izvērtēt investīciju un nodarbinātības perspektīvas šajās nozarēs multivides plašsaziņas līdzekļu revolūcijas laikmetā.

2. Ievads un pamatojums

2.1 Būdamā lielākā kultūras nozare Eiropā, grāmatu izdošana ir svarīga Eiropas ekonomiskajā, sociālajā, politiskajā, ētiskajā, izglītības, mākslas un zinātnes attīstībā. Eiropas literatūra ir viens no galvenajiem Eiropas mākslas un kultūras mantojumiem, kas iemieso katras valsts plašo daudzveidību, jo grāmatās ir pārstāvētas un nākamajām paaudzēm saglabātas visas Eiropas valodas, reģioni un mazākumtautības; vienlaikus grāmatas veicina arī starpkultūru dialogu.

2.2 Eiropas (ES dalībvalstu, kā arī Norvēģijas un Islandes) izdevēju 2010. gadā radītais apgrozījums bija aptuveni 23,5 miljardi *euro*, tika publicēts apmēram 525 000 jaunu grāmatu un pilna laika darbā nodarbināti ap 135 000 cilvēku. Krājumos bija pieejami gandrīz 7,5 miljoni grāmatu. Grāmatu izdošanas nozare sniedz arī netiešu ieguldījumu darba vietu radīšanā, proti, Eiropā ir vairāk nekā 100 000 rakstnieku, ilustrētāju un daiļliteratūras tulkotāju, kā arī vairāk nekā 25 000 atsevišķu grāmatveikalu. Lai gūtu precīzāku priekšstatu par nozari, nepieciešams apkopot konkrētākus datus.

2.3 Grāmatu radīšanas metodoloģija, sākot no pasūtīšanas un rediģēšanas līdz pat drukāšanai un izplatīšanai, gadsimtu gaitā ir piedzīvojuši ievērojamas praktiskas, taču ne konceptuālas pārmaiņas, lai gan grāmatas kā radoša artefakta būtība ir saglabājusies nemainīga. Līdz ar digitālajām grāmatu izdošanas iespējām mainās arī viss grāmatu izdošanas process.

2.4 Galveno radošo nozaru devums Eiropas IKP 2008. gadā bija 4,5 %, kas atbilst 8,5 miljoniem darba vietu ⁽²⁾, kamēr kopējais radošās nozares devums ES IKP tajā pašā gadā bija 6,9 % no tā kopapjoma. Uz šī fona grāmatu izdošanas nozare 2003. gadā veidoja 1,07 % no Eiropas Savienības IKP salīdzinājumā ar radio/TV/filmu/video nozares 0,41 % un mūzikas nozares 0,06 %.

2.5 Starptautiskā līmenī Eiropas grāmatu izdošanas nozarei ir lielāka finansiālā vērtība nekā attiecīgajai nozarei ASV, kuras gada apgrozījums pēdējos gados ir bijis 24–25 miljardi ASV dolāru (17–19 miljardi *euro*). Turklāt katru gadu aptuveni 6–8 Eiropai piederoši uzņēmumi iekļūst 10 pasaulē lielāko izdevniecības grupu sarakstā. Bez tam trīs lielākie starptautiskie grāmatu gadatirgi notiek ES pilsētās — Frankfurtē, Londonā un Boloņā.

2.6 Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) pētījumā uzsvērts, ka lasīšanas pozitīvā ietekme uz sabiedrību ir viens no labākajiem rādītājiem, kā mērīt bērna izredzes dzīvē. Izdevējdarbība arī veicina viedokļu plurālismu, ideju apriti un dialogu un atbalsta vārda brīvību, proti, ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem.

3. Digitālā pāreja

3.1 Digitālā pāreja izdevējdarbības nozarē pārveido lielāko daļu grāmatu izdošanas virzošo spēku, attiecību, kā arī ekonomisko un kultūras modeļu.

3.2 Eiropas elektronisko grāmatu tirgi ir sadrumstaloti un daudzveidīgi. Attīstītajos tirgos ir ļoti augsti izaugsmes rādītāji, taču pat tajos vispārējais digitālā veidā publicētā materiāla apjoms salīdzinājumā ar iespīesto grāmatu tirgu ir ļoti mazs (sākot no mazāk nekā 1 % līdz maksimāli 5 % no visa grāmatu tirgus). Līdz pat nesēnai pagātnei viens no galvenajiem šīs lēnās attīstības iemesliem bija atbilstošu pārnēsājamu lasīšanas ierīču trūkums.

3.3 Tomēr arvien vairāk izdevēju citās jomās piedāvā grāmatas elektroniskā formātā. Pēc pāris gadus ilgiem eksperimentiem tehnoloģiju un inovācijas jomā ir pieejama virkne dažādu uzņēmējdarbības modeļu, kas nodrošina piekļuvi digitālo grāmatu saturam. Lasītāji lasa grāmatas, izmantojot personālos datorus, elektronisko grāmatu lasīšanas ierīces, planšētdatorus, kā arī viedtālrunus; visas šīs ierīces kļūst arvien izsmalcinātākas un ērtāk lietojamas, taču, pats svarīgākais, — arvien pieejamākas cenu ziņā. Sagaidāmais elektronisko lasīšanas ierīču cenu kritums, iespējams, vēl jo vairāk paplašinās tirgu.

3.4 Kādē ienāk jauni dalībnieki, pateicoties to ievērojamajai saistībai ar gala patērētājiem citās jomās: tādas meklētājprogrammas/portāli kā *Google*; interneta dalībnieki, tostarp cita veida tiešsaistes veikali, piemēram, *Amazon*, kas arī sekmīgi ražo *Kindle*; elektronisko ierīču ražotāji, piemēram, *Apple*, kuri izmanto satura tirgu savu ierīču izplatīšanai, tādējādi nodrošinot savas elektroniskās grāmatnīcas; kā arī mobilo tīklu operatori vai interneta pakalpojumu sniedzēji.

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 final.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība / ITSB", OV C 376, 22.12.2011., 62. lpp.

3.5 Elektroniskās grāmatas piedāvā vienkāršu piekļuvi zināšanām, kultūrai un brīvā laika aktivitātēm arī neaizsargātām iedzīvotāju grupām, kuriem ir lasīšanas grūtības, piemēram, vecākiem cilvēkiem, personām ar īpašām fiziskām vajadzībām, kā arī cilvēkiem, kuri nelasa savā dzimtajā valodā.

3.6 Digitālās grāmatas arī maina izdevējdarbības nozares ekoloģisko ietekmi. Papīrs ir atjaunojams un pārstrādājams izejmateriāls, taču elektronisko ierīču, tostarp metāla izejvielu un elektrības patēriņa ietekme uz vidi vēl ir jānovērtē.

3.7 Izdevēja loma digitālajā laikmetā arvien ir izšķiroša, proti, lai nodrošinātu kvalitāti, manuskriptu izvēle un atlase ir kritiski svarīga izdevēju funkcija neatkarīgi no darba iesniegšanas veida. Rediģēšana un tirgvedība ir citas būtiskas funkcijas, kuru izpildē nevar iztikt bez izdevēja speciālajām zināšanām.

3.8 Līdz ar elektronisko izdevējdarbību rodas jaunas izmaksas — problēmu risināšana saistībā ar autortiesību pārkāpumiem tiešsaistes vidē, ieguldījumi digitalizācijas sistēmās, personālā un tehnoloģijās, kā arī izmaksas, ko rada datņu pārvēršana specifiskos formātos. Līdzekļi tiek ietaupīti uz drukāšanas, fiziskās uzglabāšanas un fiziskās izplatīšanas rēķina, kas līdz šim ir veidojušas mazāk nekā vienu sesto daļu no visām izmaksām, jo honorāru, redaktoru darba, tirgvedības, izplatīšanas, digitālās uzglabāšanas un arhivēšanas izmaksas saglabājas arī digitālajā pasaulē.

4. Grāmatu izdošanas nozares izaicinājumi digitālajā laikmetā

4.1 Lai veicinātu izpratni par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem, Padome⁽³⁾ un Komisija⁽⁴⁾ 2009. gadā izveidoja Eiropas Viltotības un pirātisma novērošanas centru⁽⁵⁾.

4.2 Tādā kultūras nozarē kā izdevējdarbība autortiesības ir pamats tam, lai tiesiski tiktu atzīta nozares radītā vērtība; līdz ar to, lai nodrošinātu nozarē veikto ieguldījumu ilgtspēju, milzīga nozīme ir līdzsvarotai autortiesību sistēmai, kas vienlaikus arī stimulē autorus radīt jaunus darbus.

4.3 EESK uzsver, ka gan tiešsaistes, gan reālajā vidē ir nepieciešams nodrošināt intelektuālā īpašuma tiesību efektīvu ievērošanu, jo pirātisms vājina kultūru, radošumu un jaunu uzņēmējdarbības modeļu rašanos, kā arī kavē tirgus attīstību, mazinot

izdevēju un autoru uzticēšanos tam, ka viņi atgūs savus finansālos un intelektuālos ieguldījumus⁽⁶⁾.

4.4 Tiesību akti autortiesību jomā galvenokārt tika izstrādāti pirms digitālās revolūcijas, tāpēc tie ne vienmēr atbilst realitātei lejupielādes, vienādranga datu apmaiņas un digitālo tiesību pārvaldības jomā, kā atzīts Eiropas digitālajā programmā, kuras mērķis ir pielāgot ES vienotā tirgus noteikumus digitālajam laikmetam⁽⁷⁾. Lai saskaņotu dalībvalstu atšķirīgo regulējuma un tiesību īstenošanas praksi, ir vajadzīgi visaptveroši ES noteikumi; šādu noteikumu izstrāde šobrīd tiek apspriesta.

4.5 Patērētāju uzticēšanos paaugstinātu ātra un konsekventa strīdu izšķiršana saistībā ar apsūdzībām viltošanā un pirātismā. Tiesību piemērošanu Eiropas līmenī nosaka Autortiesību direktīvas (2001/29/EK) 8. panta 3. punkts, kas autortiesību subjektiem ļauj pieprasīt izpildrakstu pret starpniekiem, kuru pakalpojums izmanto trešā persona, lai pārkāptu autortiesības, kā arī Intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanas direktīvas (2004/48/EK) 8. pants, kas paredz, ka autortiesību subjektiem ir tiesības iegūt jebkādu informāciju par pārkāpēja identitāti.

5. Digitalizācijas un globalizācijas izaicinājumi Eiropas poligrāfijas nozarē

5.1 Eiropas poligrāfijas nozare sastopas ar lieliem izaicinājumiem, jo pieaugošā un arvien plašākā interneta izmantošana, kā arī jauno plašsaziņas līdzekļu pievilcība pakāpeniski maina tirgus kā informācijas un reklāmas avota nozīmi.

5.2 Citi nozīmīgi faktori, kas ietekmē konkurenci, ir, no vienas puses, tādu grāmatu imports no valstīm ar zemām ražošanas izmaksām (piemēram, Ķīnas), kuras var izdot, neievērojot precīzus termiņus, un, no otras puses, papīru un iespiedkrāsu ražojošo uzņēmumu augstā koncentrācija, kas rada intensīvu konkurenci pasaulē, it sevišķi no Indijas un Ķīnas puses, kur iespējams nodrošināt viszemākās cenas. EESK īpaši uzsver, ka jāpanāk, lai visās ražotājvalstīs tiktu ievēroti līdzīgi sociālie un vides kritēriji.

5.3 Minētie faktori un sarežģītā ekonomiskā situācija reizēm rada cenu kritumu un ievērojami ietekmē nodarbinātību nozarē.

⁽³⁾ Padomes 2008. gada 25. septembra rezolūcija (OV C 253, 4.10.2008.).

⁽⁴⁾ Komisijas 2009. gada 11. septembra paziņojums "Intelektuālā īpašuma tiesību stingrāka piemērošana iekšējā tirgū", COM(2009) 467 final.

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība / ITSB", OV C 376, 22.12.2011., 62. lpp.

⁽⁶⁾ Eiropas Komisijas Nodokļu politikas un muitas savienības ģenerāldirektorāta "2009. gada ziņojums par ES muitas iestāžu darbībām, lai nodrošinātu intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanu", http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics/statistics_2009.pdf. Technopolis, 2007. gads, "Effects of counterfeiting on EU SMEs", http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/industry/doc/Counterfeiting_Main%20Report_Final.pdf. <http://counterfeiting.unicri.it/report2008.php>. EESK atzinums par tematu "Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība / ITSB", OV C 376, 22.12.2011., 62. lpp.

⁽⁷⁾ "Eiropa 2020 — Eiropas gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes stratēģija", 3.3.2010.

5.4 Saskaņā ar Eurostat publicētajiem datiem par 2009. gadu Eiropas poligrāfijas nozari veido 119 000 uzņēmumi (to skaits 2007. gadā bija 132 571), tajā nodarbināti vairāk nekā 735 000 cilvēki (2007. gadā — 853 672) un tās apgrozījums ir vairāk nekā 88 miljardi euro (2007. gadā — 110 miljardi euro).

5.5 Tomēr digitālās iespēšanas ieviešana ir ļāvusi radīt jauninājumus sadarbībā starp izdevēju, iespaidēju un lietotājiem, un tagad ir iespējams pēc pieprasījuma iespiest vienu vienīgu grāmatas eksemplāru.

5.6 Poligrāfijas uzņēmumi veic pasākumus, lai vērtības ķēdē integrētu tādu pakalpojumu kā uzglabāšana, datu bāzu pārvaldība, tīmekļa vietņu izstrāde vai elektronisko grāmatu drukāšana, kā arī izveidotu savas iespieddarbu sagatavošanas struktūrvienības.

5.7 EESK atbalsta 2007. gada Komisijas ziņojumā par Eiropas poligrāfijas nozares konkurētspēju ierosinātos priekšlikumus, taču Komiteja aicina Eiropas Komisiju izveidot Eiropas sociālā dialoga komiteju, kas būtu orientēta uz šo nozari kopumā, jo pašreiz oficiālais sociālais dialogs starp darba devējiem un arodbiedrībām norit vienīgi uzņēmumu un valsts līmenī.

5.8 EESK piekrīt *Intergraf* ieteikumiem, it sevišķi attiecībā uz neatkarīgu pētījumu par tehnoloģiju (drukāšanas tehnikas, kā arī mobilo sakaru un interneta tehnoloģiju) demogrāfisko ietekmi un patērētāju ieradumiem.

6. Grāmatu tirdzniecības problēmas

6.1 Grūtības rada tas, ka lieli mazumtirgotāji nosaka teritoriālus ierobežojumus pārdošanai tiešsaistē. Izšķiroša nozīme ir tam, ka, veidojoties tiešsaistes digitālo grāmatu tirgotāju jaunajai hegemonijai, tiek apietas nostiprinājušās sadales sistēmas.

6.2 Tradicionālajiem grāmatu tirgotājiem ir kulturāla nozīme, jo tādā veidā tiek saglabāta personiska saikne/attiecības ar klientiem (arī tiešsaistē) un piedāvāti pakalpojumi, ko nespēj sniegt interneta vide.

6.3 Grāmatnīcas mūsdienās tiek izmantotas kā grāmatu izstādīšanas zāles — patērētāji šīs grāmatas vēlāk iegādājas tiešsaistē —, tādējādi grāmatnīcas nodrošina bezmaksas tirgvedību un reklāmu saviem konkurentiem, kuri darbojas tiešsaistē. Tomēr atsevišķiem tradicionālajiem grāmatu tirgotājiem ir vajadzīga pārkvalificēšanās, jo viņiem trūkst zināšanu par tiešsaistes sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem, kā arī viņiem nepieciešams meklēt jaunus risinājumus tirgvedības un produktu atlases jomā. Standartu ievērošana digitālajā pasaulē vēl nav nostiprinājusies, piemēram, praktiski visām iespiestajām grāmatām ir ISBN kods, taču tas pats nav sakāms par elektroniskajām grāmatām.

6.4 Ir jāveido un jāveicina mijiedarbība starp Eiropas bibliotēku apvienībām un grāmatu tirgotājiem. Digitalizācija rada zināmu spriedzi, jo, no vienas puses, grāmatu tirgotāji un izdevēji bažijas par pirātismu saistībā ar elektroniskajām grāmatām, bet, no otras puses, bibliotēkas vēlas veicināt šo grāmatu izsniegšanu uz mājām. Visām pusēm būtu jāuzsver, jāpiemēro

un jāievēro juridiskās atšķirības starp iespiestu grāmatu un elektronisko grāmatu izsniegšanu uz mājām. Ieinteresētajām pusēm būtu jāizpēta, cik lielā mērā bibliotēkās būtu iespējams apvienot noteiktus pretpirātisma aizsardzības pasākumus un likumīgu elektronisko grāmatu izsniegšanas uz mājām veicināšanu.

6.5 *Amazon* un *Apple*, kas kopīgi dominē gan pārdošanas platformu, gan elektronisko lasīšanas ierīču tirgū (attiecīgi *Kindle* un *iPad*), nosaka cenas un nosacījumus visiem pārējiem dalībniekiem nozarē. Šī dominānce, ko veido Eiropu nepārstāvoši piedāvātāji, negatīvi ietekmē arī mazākus izdevējus, kuriem trūkst autoritātes, lai vestu sarunas par *Amazon* un *Apple* uzspiestajiem noteikumiem.

6.6 Atklātu un savstarpēji savietojamu standartu pieņemšana neļaus dažiem lielajiem spēlētājiem radīt noslēgtus tirgus un dominējošas pozīcijas, kā tiek darīts šobrīd, kad tiek izmantotas slēgtas patentētas tehnoloģijas, kuras piekļuvi attiecīgajam piedāvājumam piesaista konkrētu ierīču izmantošanai vai otrādi. Tas arī stiprinās konkurenci.

7. Nodokļu politika un cenu veidošana

7.1 Liela daļa valstu Eiropas Savienībā un citur pasaulē iespiestu grāmatu tirdzniecībā piemēro samazinātu PVN likmi, atzīstot ieguvumus, ko lasīšana sniedz kultūras, izglītības un zinātnes jomā, kā arī sabiedrībai kopumā.

7.2 Tomēr Eiropas Savienībā šobrīd ir noteikts diskriminējošs režīms, jo to pašu kultūras produktu tiešsaistes versijas tiek apliktas ar standarta nodokļu likmi, radot nepamatotus izkropļojumus attiecībā uz salīdzināmu saturu.

8. Nenosakāmu autoru darbu un vairs neizdodamu darbu saglabāšana ⁽⁸⁾

8.1 EESK kopumā atbalsta ierosināto direktīvu, ar ko izveido tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu likumīgu pārrobežu piekļuvi tiešsaistē pieejamiem nenosakāmu autortiesību darbiem ⁽⁹⁾.

8.2 Tikai nedaudzas dalībvalstis ir ieviesušas tiesību aktus par nenosakāmu autoru darbiem, un pat gadījumos, kad tāds regulējums pastāv, piekļuve ir atļauta tikai attiecīgās valsts teritorijā dzīvojošām personām.

8.3 Autortiesību direktīvas 5. panta 2.c punkts atļauj publikajām bibliotēkām, izglītības iestādēm, muzejiem un arhīviem reproducēt ar autortiesībām aizsargātus darbus, neprasot iepriekšēju atļauju, ar nosacījumu, ka šīs iestādes negūst tiešu vai netiešu ekonomisku vai komerciālu labumu un ka šajā procesā tiek ievērots Bernes trīspakāpju tests; tomēr jebkādi citi šo darbu nodošanai sabiedrības rīcībā, izmantojot internetu, ir nepieciešama iepriekšēja tiesību saskaņošana.

⁽⁸⁾ EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem atļautiem nenosakāmu autoru darbu izmantošanas veidiem", OV C 376, 22.12.2011., 66. lpp.

⁽⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība / ITSB", OV C 376, 22.12.2011., 62. lpp.

8.4 Attiecībā uz pārdošanā neesošiem darbiem grāmatu izdevēji uzsāka dialogu, kura rezultātā visas iesaistītās personas parakstīja saprašanās memorandu "Galvenie principi par pārdošanā neesošu darbu digitalizāciju un to pieejamības nodrošināšanu". Šobrīd vēl nav izveidota tiesiska struktūra, kas ļautu arī pāri robežām atzīt dažādo ieinteresēto personu brīvprātīgas vienošanās par pārdošanā neesošiem darbiem.

8.5 Minētā dialoga sekmīga pabeigšana veicinās attīstību tādās digitālajās bibliotēkās kā *Europeana*, kā arī citās publiskajās iestādēs, kuras pilda sabiedriski nozīmīgus uzdevumus.

8.6 ARROW sistēma, ko ar Eiropas Komisijas atbalstu izveidojis grāmatu izdevniecības nozarē ieinteresēto personu konsorcijs, sniedz praktisku risinājumu, piedāvājot rentablu instrumentu, kas lietotājiem ļauj ātri un efektīvi atrast informāciju par konkrēta darba tiesisko statusu un tā tiesību subjektu.

8.7 Publiskā un privātā sektora partnerības starp bibliotēkām un izdevējiem, pateicoties digitālo bibliotēku pakalpojumiem, var uzlabot piekļuvi tirdzniecībā pieejamajām grāmatām. Vairākas šādas partnerības pastāv jau šobrīd.

8.8 Visu ieinteresēto personu starpā ir jāapspriež jautājums par elektronisko grāmatu obligāto eksemplāru, lai garantētu bibliotēku interesēs esošo elektronisko grāmatu iegūšanu, saglabāšanu un to pieejamības nodrošināšanu, kā arī aizsardzību pret ļaunprātīgu izplatīšanu elektroniskā veidā.

9. Valoda un mobilitāte

9.1 Tā kā valoda ir būtiska izdevējdarbības daļa, grāmatu izdošanas nozarē, it sevišķi saistībā ar mazajām un vidēja lieluma izdevniecībām, vērojamas mobilitātes problēmas.

9.2 Izņemot tās izdevniecības, kas publicē darbus angļu valodā, grāmatu izdevēji un darbinieki saskaras ar ievērojamiem izaicinājumiem, ja tie vēlas pārcelties no vienas ES dalībvalsts uz citu, jo lielākā daļa mazo izdevniecību pārsvarā ir vidēja lieluma uzņēmumi, kuri darbus publicē tikai vienā valodā⁽¹⁰⁾.

9.3 Dažas no jaunajām elektronisko grāmatu platformām kavē valodu mobilitāti. Lielākais elektronisko grāmatu lasīšanas ierīču ražotājs — ASV uzņēmums *Amazon* — savā elektroniskās lasīšanas ierīcē *Kindle* liedz pieeju visām mazākumtautību valodām, tostarp 18 no 23 ES oficiālajām valodām, tādējādi no pasaulē lielākās elektronisko grāmatu platformas praktiski izslēdzot literatūru 18 ES valodās.

10. Pašapzinīgi un izglītoti patērētāji

10.1 Patērētāju attiecības ar grāmatām piedzīvo izmaiņas, jo grāmatu digitāla uzglabāšana neatstāj nekādas fiziskas liecības un grāmatu iegāde notiek vienā mirklī.

10.2 EESK uzskata, ka visās intelektuālā īpašuma tiesību politikas iniciatīvās patērētāji jāatzīst par svarīgu ieinteresēto pusi un diskusiju dalībnieku.

10.3 Digitālo un fizisko grāmatu savstarpējai līdzāspastāvēšanai jāattīstās pakāpeniski, un šim procesam jāpapildina iespiestu darbu izdevējdarbības ilgtspēja. Ievērojama Eiropas iedzīvotāju daļa vēl joprojām nejutās ērti, veicot elektroniskus darījumus un piekļūstot digitālam saturam un/vai to izmantojot. Pasākumi, kas veicina uzticības veidošanos un digitālo atšķirību samazināšanos, var palīdzēt uzlabot sociālo iekļaušanu.

10.4 EESK atbalsta Eiropas Patērētāju organizāciju, kura par reglamentējošu principu atzīst tīklu neitralitāti. Eiropas Komisijai būtu jābalstās uz darbu, ko šobrīd veic Eiropas Elektronisko komunikāciju regulatoru iestāde, un jāpieņem saistošs instruments, kas nodrošinātu saskaņotu un efektīvu tīklu neitralitātes aizsardzību visā Eiropā.

11. MVU piekļuve tirgum

11.1 Ņemot vērā grāmatniecību ķēžu dominanci ES mērogā, mazāku izdevniecību piekļuve tirgum dažos aspektos ir ierobežota. To izdevniecību, kurām nav nepieciešamo finansiālo līdzekļu, kas tām ļautu vest sarunas par dalību minētajās ķēdēs, piekļuve patērētājiem lielā mērā ir bloķēta, jo to produkcija grāmatplauktos nav pārstāvēta pietiekamā mērā.

11.2 Grāmatu izdošanas nozarē mazākās izdevniecības parasti ir tās, kas izceļas ar novatorismu un radošumu, un to ierobežotā piekļuve tirgum var būtiski ietekmēt šīs radošās nozares dzīvotspēju.

11.3 Nišu grāmatu izdevēju finansiālā izdzīvošana bieži vien ir atkarīga no atbalsta finansējuma un subsīdijām.

11.4 Uzņēmumiem, it sevišķi MVU, jāveic ieguldījumi pētniecībā, izstrādē un inovācijās⁽¹¹⁾, un tam ir vajadzīgi atbilstoši tiesiskie, administratīvie, nodokļu politikas un finanšu pamatnosacījumi.

11.5 Pašlaik tikai aptuveni 8 % no Eiropas MVU veic uzņēmējdarbību citās dalībvalstīs. 92 % no uzņēmumiem ir mikrouzņēmumi⁽¹²⁾, kas darbojas ļoti dažādos tirgos, tāpēc Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktā lielāka uzmanība jāpievērš to īpašajām vajadzībām.

11.6 Grāmatu izdošanas nozare ir īpaša tajā ziņā, ka tā savu finansiālo neatkarību nodrošina, ļaujoties uz salīdzinoši mazu skaitu bestselleru, kuri savukārt subsidē mazāk komerciāli dzīvotspējīgus, taču kultūras un sociālajā ziņā nozīmīgus literāros žanrus.

⁽¹⁰⁾ EESK atzinums par tematu "MVU pielāgošanās pasaules tirgum", OV C 255, 22.9.2010., 24.–30. lpp.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums par tematu "Ieguldījumi zināšanās un inovācijā", OV C 256, 27.10.2007., 17. lpp.

⁽¹²⁾ EESK atzinums par tematu "Pārskats par "Mazās uzņēmējdarbības aktu", OV C 376, 22.12.2011., 51. lpp.

11.7 Mazām un vidēja lieluma izdevniecībām nepieciešama finansiāla un organizatoriska palīdzība, jo izmaksu aprēķināšanas modelis nišu literatūrā reti kad ir finansiāli dzīvotspējīgs. Turklāt lielākajai daļai mazo un vidēja lieluma izdevniecību nav nepieciešamo līdzekļu, kas palīdzētu izstrādāt sekmīgus priekšlikumus, lai iegūtu pētniecībai un izstrādei paredzēto ES finansējumu.

11.8 EESK uzsver svarīgo nozīmi, kādu stratēģija “Eiropa 2020” piešķir ciešāk integrēta pakalpojumu vienotā tirgus veicināšanai ⁽¹³⁾. Tas ir vajadzīgs tāpēc, lai sekmētu grāmatu izdošanas nozares uzņēmumu, tostarp MVU, izaugsmi un radītu jaunas darba vietas.

Briselē, 2012. gada 25. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Staffan NILSSON

⁽¹³⁾ EESK atzinums par tematu “Pakalpojumu vienotais tirgus”, OV C 318, 29.10.2011., 109.-112. lpp.